

θησαυρόν, μὲ ἕν ὁμοιον κλέψιμον τὸ βαστοῦν κρυμμένο μὲ τέτοιον τρόπον ὥστε ὅπου εἶναι μόνον τρεῖς γέροντες εἰς ἄλλην τὴν νῆσον, οἱ ὅποιοι εἰξεύρουν τὸν τόπον καὶ οἱ ὅποιοι φροντίζουν νὰ φανερώσουν αὐτὸ τὸ μυστικὸν εἰς ἄλλους πρὸ τοῦ θανάτου των. Τὸ βγάζουν δὲ τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς, τὸ ὁποῖον τὸ βάζουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ προσκυνήσουν οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἀκολούθως περνῶντας ἡ αὐτὴ ἡμέρα τὸ κρύπτουν. Μία ἄλλη πανηγυρὶς γίνεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου εἰς ἓνα ἄγριον τόπον ἕως τρεῖς ὥρας ἀπὸ τὴν χώραν. Ὅμως ἐπειδὴ καὶ ἡ ἑορτὴ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου εἶναι εἰς τὸν καιρὸν τῶν βροχῶν τῇ 20 τοῦ μηνὸς Ὀβρίου καὶ οἱ πανηγυρίζοντες πρέπει νὰ ἀπεράσουν ἐκεῖ τὴν νύκτα, ἐκτίσθησαν ἐκεῖ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἰδικόν μου μερικά ὁσπίτια διὰ νὰ εἶναι σκεπασμένοι ἀπὸ τὰς βροχὰς τοῦ χειμῶνος καὶ τοὺς σφοδροὺς ἀνέμους. Κατὰ τὸ λοιπὸν αὐτὰ τὰ πανηγύρια εἶναι ἀληθινὰ ξεφαντώματα καὶ ὄχι διὰ εὐλάβειαν, καθὼς τὰ ἐγκαίνια τῶν ἐκκλησιῶν εἰς τοὺς τόπους τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὸν αὐτὸν τόπον εἰς τὸν ἅγιον Ἀρτέμιον ἦτο μερικὸν καιρὸν ἓνας ἀναχωρητής. Δὲν γνωρίζω ἐὰν μέχρι σήμερον δὲν ἐβαρέθηκε τὴν θέσιν αὐτὴν διὰ νὰ τὴν παραιτήσῃ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῆς Νάξου δὲν ὑπερβαίνει τὰς 10,000 ψυχῶν· ἄλλαις 60,000 εἰμποροῦν νὰ κατοικήσουν καὶ νὰ ζοῦν πολὺ εὐκολα. Ἐστὶς εἰμπορεῖ τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ νῆσος εἶναι ἐρημωμένη· εἰς τὰ βουνὰ ἀγκαλὰ καὶ ἐρημα ἔχουν οἱ κάτοικοι ζῶα, γῆδια καὶ πρόβατα ἐνίοτε ἕως 1000. Αἱ φοράδες εἶναι ὡς ἄγρια ὁμοῦ καὶ τὰ πουλάρια των, καθὼς τὰ ἄλογα καὶ τὰ μουλάρια ἢ ἡμίονοι.

(Ἀκολουθεῖ).

YAKINΘΟΥ HECQUARD

Γενικοῦ προξένου τῆς Γαλλίας ἐν Σκόδρῃ.

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

(Συνέχεια ἐν τῷ προηγούμενῳ φύλλῳ).

Τίποτε δὲν ἰδέθηκε νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸ ἀρχαῖον σχέδιον τοῦ Ροζαφᾶ, μόνον οἱ τετράγωνοι τοῦ πύργου ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ προμαχώνων, ὅτε οἱ Ἑνετοὶ ἐγένοντο κύριοι αὐτοῦ. Ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταλήψεως, πίπτει εἰς ἐρείπια καὶ οὐδεμία ἐπισκευὴ ἐγένετο· ἐν τούτοις τοῦτο εἶνε ἐπικαίρως ἰδρυμένον, διότι δεσπόζει τοῦ βόου τοῦ Βοϊάνα καὶ τῶν ὁδῶν, αἵτινες ἐκ τῆς θαλάσσης φέρουσιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἵνα καταστήσῃ τις αὐτὴν ἀκυρίευτον, θὰ ἤρκει νὰ ὀχυρωθῇ ὁ λόφος Τοροβός καὶ τὸ ὄρος Καζίνα, ἡτις δεσπόζει αὐτῆς· ἐνταῦθα ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἐτοποθέτησε τὰς τηλεβολοστοί-

χίας του, κατὰ τὴν ἀνταρσίαν τοῦ Μουσταφᾶ-Πασσᾶ. Ἐν ἡ καταστάσει σήμερον εὐρίσκεται τὸ φρούριον δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιστῇ εἰς σπουδαίαν τινὰ προσβολήν. Ὁ ὁπλισμὸς αὐτοῦ συνίσταται εἰς 40 πυροβόλα διαφόρων ὀγκῶν, τῶν πλείστων ἐξ ὀρειχάλκου καὶ ἐν κακῇ καταστάσει, ταθειμένων ἐπὶ κιλλιδάντων σισηπότων, καταλληλοτέρων διὰ φόβητρον εἰς τοὺς κατοίκους ἢ δι' ἀπώθησιν ἐχθροῦ. Ἐχει δύο εἰσόδους· ἡ κυρία, ἐφ' ἧς βλέπει τις ἐτι τὸν λείοντα τοῦ Ἀγ. Μάρκου, εὐρίσκεται ἀνατολικῶς· φθάνει δὲ τις ἐκεῖ δι' ὁδοῦ περικάμπτου, ἧς τὸ λιθόστρωτον εἶνε ὀλισθηρὸν καὶ ἐν κακῇ καταστάσει. Ἡ ἄλλη μικρὰ τις ὀρσοθύρα, νεωστὶ ἀνοίγεισα, καὶ συγκοινωνοῦσα μετὰ τοῦ στρατῶνος δι' ἀτραποῦ στενῆς καὶ ἐλικώδους. Εἰς τὸ ἐσωτερικόν εἰσὶν ἄθλιαί τινες οἰκίαι, χρησιμεύουσαι ὡς ἀποθήκαι καὶ στρατώνας. Ἐν Κονάκ, ἡρειπωμένον, κατεχόμενον συνήθως ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ, καθολικὴ τις ἐκκλησία, μεταβληθεῖσα εἰς τέμενος κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάληψιν τοῦ Σκούταρι, καὶ εἰς ἣν βλέπει τις εἰκόνας τινάς, τέλος, δεξαμεναὶ τρεφόμεναι ὑπὸ τῶν ὕδατων τῶν βροχῶν. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ φρουρίου καὶ πρὸς Δ αὐτοῦ, βλέπει τις τὰ ἐρείπια ἐκκλησίας τινός, ἀφιερωμένης τῇ Παναγίᾳ τῇ Ὁδηγητρίᾳ, ἧς ἡ εἰκὼν εὐρίσκεται ἐν Ρώμῃ, ὅπου ἄγγελοι τὴν μετέφερον, ὡς λέγουσι τὰ χριστιανικὰ χρονικὰ τοῦ τόπου, καθ' ἣν στιγμὴν μάλιστα οἱ Τούρκοι ἐμελλον νὰ κυριεύσωσιν αὐτήν. Πολλὰ ὑπόγεια, ὧν ἐν ἄγῃ εἰς Βοϊάναν ὑπάρχουσιν εἰς τὸ φρούριον. Γέροντες μ' ἐβαθαίωσαν, ὅτι ἄλλοτε ἐργαζόμενοι εἰς τὴν ἐπισκευὴν ἐνὸς τῶν τειχῶν, ἀνεῦρόν τὸ τελευταῖον τοῦτο ὑπόγειον, καὶ ὅτι οὐδενὸς τολμῶντος εἰσελθεῖν, τὸ ἐκλείσαν ἐκ νέου. Εἶπον ἐτι ὅτι πρό τινων ἐτῶν ἐργαζόμενοι εἰς τὴν ὑπώρειαν, ἀνεκάλυψαν εἶδος μικροῦ ναοῦ, ὑποστηριζομένου ὑπὸ στηλῶν, ἐφ' ὧν ὑπῆρχον ἐπιγραφαί. Μεθ' ὧν τὰς ἀναζητήσεις μου δὲν κατάρθωσα νὰ μοῦ ὑποδείξωσιν ἀκριβῶς τὸ σημεῖον, ὅπου ἦσαν τὰ ἐρείπια ταῦτα.

Γέφυραι.—Τὸ Σκούταρι ἔχει δύο γεφύρας· ἡ μία ἐπὶ τοῦ Chiri, οὐ μακρὰν τοῦ σημείου, ὅπου τὰ ὕδατά του ῥίπτονται εἰς τὸν Βοϊάναν, κατεσκευάσθη τῷ 1768 κατὰ διαταγὴν καὶ ἀναλώμασι τοῦ Ἀχμέτ πασσᾶ, ἀπογόνου τῶν μπένδων τοῦ Bouchat, ἵνα καταλίπη τοῖς μεταγενεστέροις, ὡς λέγει μία ἀραβικὴ ἐπιγραφὴ, διαρκῇ ἐνθύμησιν τῆς εὐεργετικότητος αὐτοῦ. Ἦνου δὲ τὴν πόλιν μετὰ τὴν κόμην Βασιλαλέκ. Ἡ στερεὰ κατασκευὴ τῆς γεφύρας ταύτης καὶ ἡ τόλμη τῶν ὑψηλῶν αὐτῆς τόξων, τὸ γιγαντιαῖον αὐτῆς σύνολον, παρουσιάζουσιν ὅψιν ἐπιβάλλουσαν ἐν ὀλίγῃ ἀναλογίᾳ ὡς πρὸς τὴν ὠφελιμότητά του. Λυπεῖται τις βλέπων αὐτήν, ὅτι ὁ Ἀχμέτ πασσᾶς δὲν ἐσκέφθη νὰ ῥίψῃ αὐτὴν μᾶλλον ἐπὶ τοῦ Βοϊάνα, ὅπου ὑπάρχει ξυλίνη τις μόνον γέφυρα, παρασυρομένη σχεδὸν κατ' ἔτος κατὰ τὴν αὔξησιν τῶν βροχῶν καὶ ἣν τρέμων τις διέρχεται· τὸσον ἀσθενεὶς καὶ ἐν κακῇ καταστάσει εἶνε αἱ καλύπτουσαι αὐτὴν σανίδες.

Τέμενη.—Τὰ τέμενη εἰσὶ πολυάριθμα ἐν Σκούταρι, ὡς

καὶ εἰς πάσας τὰς πόλεις τῆς Τουρκίας· ἐκάστη δὲ εἶχει δύο ἢ τρία ἐξ αὐτῶν, ἅτινα πάντοτε δὲν ἔχουν τι τὸ ἀξιοσημείωτον. Ἐν μόνον ἐν τῇ συνοικίᾳ Ταμπάκι, ἐλκύει τὴν προσοχήν. Τοῦτο ὠκοδομήθη ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ Ἀχμέτ πασσᾶ, ταυτοχρόνως τῇ γεφύρᾳ τοῦ Chiri· πολλοὶ θόλοι διαφόρων μεγεθῶν, κεκαλυμμένοι διὰ μολύβδου καὶ ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ στηλῶν ἐκ γρανίτου, ἔχοντες κιονόκρανα κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, εἰσὶ τὸ κυριώτερον κόσμημα τοῦ τεμένους τούτου.

Σχολαί.—Τὸ Σκούταρι ἔχει πολλὰς τουρκικὰς σχολὰς ὀλίγον συχνάζομένας καὶ δύο Μενδρεσέ, εἰς ἐν τῶν ὁποίων εἶνε βιβλιοθήκη περιέχουσα ἀραβικὰ καὶ τουρκικὰ χειρόγραφα.

Ἐκκλησίαι.—Ἐν καὶ ἀριθμεῖ πληθυσμὸν πλείον τῶν 12000 καθολικῶν καὶ εἶνε ἔδρα ἐπισκόπου, τὸ Σκούταρι δὲν ἔχει ἐκκλησίαν. Πεδίον τι περικυκλωμένον ὑπὸ αἰμασιῶν ἐξ ἀκανθῶν εἶνε ἡ μητροπολιτικὴ ἐκκλησία τῆς κυριωτέρας πόλεως τῆς ἁνῶ Ἀλβανίας. Ἐν τῷ μέσῳ, σάνις τις ἐπὶ 4 ποδῶν σχηματίζει τὸν βωμόν, μόλις ὑπερασπιζόμενον ὑπὸ ἐλαφρᾶς σκέπης ἀπὸ τὰς μετατροπὰς τοῦ καιροῦ. Ἐντεῦθεν ὁ λειτουργὸς τῆς θρησκείας τελεῖ τὴν ἁγίαν θυσίαν τῆς λειτουργίας καὶ διδάσκει τὸν λόγον τοῦ θεοῦ εἰς τοὺς πιστοὺς, γονυπετεῖς ἐπὶ τοῦ ἑδάφους.

Ὅσον τὰ ἱερὰ μυστήρια τῆς ἡμετέρας θρησκείας, οὕτως εἰν τελούμενα, εἰς τὸ μέσον τῶν δένδρων καὶ ὑπὸ τὸν οὐράνιον θόλον, ἔχουσι, κατὰ τὰς ὥραιας ἡμέρας, τί τὸ ἐλκύνον ἅμα καὶ συγκινούν, τόσον τὸ θέαμα τοῦτο ἐμπνέει οἶκτον καὶ γεννᾷ λυπηρὰς σκέψεις, ὅταν βλέπει τις τοὺς δυστυχεῖς τούτους ταῦ τοθρήσκους ἡμῖν, περιτυλιγμένους εἰς τοὺς μανδύας αὐτῶν γονυπετεῖς ἐν τῇ χιόνι ἢ ἐν τῷ πηλῷ, τοὺς ἀνδρας ἀφ' ἐνός, τὰς γυναῖκας ἀφ' ἑτέρου, ὑποφέροντας ἐπὶ ὥρας ὅλας τὸ ψῦχος ἢ τὴν ὑγρασίαν, χωρὶς τις ἐξ αὐτῶν νὰ ἐγκαταλίπη τὴν θέσιν τοῦ ἢ παύσῃ τὴν δέησίν του· διότι τί σημαίνει δι' Ἀλβανὸν καθολικὸν ἢ βροχή, ὁ ἄνεμος, ἡ χιών ἢ αἱ ἀσθένειαι αἱ ἐξ αὐτοῦ προκύψουσαι, ὅταν πρόκηται νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ θρησκευτικὰ του καθήκοντα; Καὶ πράγματι, δὲν παρετηρήθη, ὅτι ὁσμερίζοντες ἦσαν αἱ δυσκολίαι, τόσῳ ἔβλεπε τις αὐξάνουσας τὴν θρησκευτικὴν θερμότητα καὶ τὸν ζήλον τῶν ἐξωτερικῶν τελετῶν;

Ἀπὸ πολλῶν ἡδὴ ἐτῶν, ἔχει σταλῇ τῷ διοικητῇ φερμάνιον τι, ἐπιτάσσον τὴν κατασκευὴν λατινικῆς ἐκκλησίας ἐν Σκούταρι· μόλις τῷ 1858 ὁ Ἀδβὶ πασσᾶς συνήνεσε νάναγνωσθῇ τοῦτο δημοσίᾳ. Ὁ διοικητὴς οὗτος ἠθέλησε μάλιστα νὰ καθιερώσῃ τὰ ἐγκαίνια τῆς ιδρύσεως διὰ τῆς παρουσίας του εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν τελετὴν, ἥτις ἐγένετο ἐπὶ τῷ συμβάντι τούτῳ.

Οἱ Ἕλληνες, εἰ καὶ ὀλιγαριθμότεροι τῶν καθολικῶν, ἔχουσιν ἡδὴ μικρὰν ἐκκλησίαν πέραν τοῦ Βογιάνα. Ἐχουσιν ὡσαύτως διὰ τὰ τέκνα των, σχολὴν διατηρουμένην ὑπὸ σλάβου καθηγητοῦ, ὃν πληρώνει ἡ κοινότης. Ἔως τώρα οἱ καθολικοὶ δὲν ἔσχον ὁμοίον τι ἱδρυμα· ἄλλοτε εἶχον ἐν ἱερατικόν

σχολεῖον ἐγκαταλειφθὲν τῷ 1848, ὅτε ἡ ἐν Ῥώμῃ ὑποστηρίζουσα αὐτὸ προπαγάνδα, δὲν ἠδυνήθη νὰ στείλῃ πλείον ἀργύριον. Ἀναμένεται τοῦτο ἀπὸ τοὺς Σεβ. Ἰησουίτας, τοὺς κληθέντας ἵνα δημιουργήσωσιν ἐτέραν, ἥς τὰ κεφάλαια θὰ κατέβαλλεν ἡ Αὐστρία, διὰ τε τὰ ἐξόδα τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως καὶ διὰ τὴν διατήρησιν τῶν καθηγητῶν καὶ μαθητῶν. Ἡ δύναμις αὕτη μέλλει ὡσαύτως νὰ χορηγῇ ἐτησίως ποσὸν 2000 φλωρινίων διὰ λαϊκὴν σχολὴν ἥς οἱ καθηγηταὶ δέον νὰ ὦσιν ὑπήκοοι αὐστριακοί, καὶ ὅπου τὰ παιδία θὰ λάβωσιν πρώτην τινὰ ἐκπαίδευσιν. Τὰ ἱδρύματα ταῦτα τιθέντα τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ εἰς τὰς χεῖρας γείτονος δυνάμεως ἐχούσης συμφέρον ναυζάειν τὴν ἐν τῇ Ἀλβανίᾳ ἐπιρροήν της, θὰ ᾔνε, ἐν τῷ μέλλοντι, σοβαρὸς διὰ τὴν Τουρκίαν κίνδυνος. Πρόσφορον θὰ ᾔτο τὸ φάρμακον τῆς ἀποστολῆς λαζαριστῶν, ὧν ὁ καθολικὸς πληθυσμὸς θὰ ἐσύχναζε μᾶλλον τὰς σχολὰς ἢ τὰς τῶν καθηγητῶν, μειμισθωμένων ὑπὸ δυνάμεως, δι' ἣν οὗτος ἔχει ὀλίγην συμπάθειαν. Πολὺ θὰ ὠφέλει ἡ ἰδρυσις ἐν Σκούταρι τῶν Ἀδελφῶν τοῦ Ἑλίου, ἵνα δίδωσιν ἀγωγὴν εἰς τὰς νέας κόρας, ἥς αὐταὶ καθ' ὅλου στεροῦνται.

Α. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΤΟΦΑ

Ἡ Γαλλία ὁσημέραι ἐπεκτείνει τὰς ἐν Ἀφρικῇ ἀποικίας της καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν αὐτῆς καὶ ἰσχυρὰν προστασίαν ἀπολίτιστοι χῶραι καὶ ἄγριοι λαοὶ διδάσκονται τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον. Ἀτρόμητοι ἐξερευνηταὶ διατρέχουσι πανταχοῦ τὴν ἀγρίαν χώραν καὶ καθ' ἐκάστην ἐν τῇ Γεωγραφικῇ ἐταιρίᾳ τῶν Παρισίων ἀναγγέλλεται ἡ ὑπ' αὐτῶν ἀνακάλυψις νέων τόπων ἢ ὁ τραγικὸς αὐτῶν θάνατος. Ὑπὲρ τῆς Ἐπιστήμης, ὑπὲρ τῆς προόδου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀγωνιζόμενοι, θυσιάζουσι καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των!

Τὸ Βασίλειον τοῦ Τόφα μέχρι χθὲς ἀκόμη ἦτο ἄγνωστος χώρα, ἀγρία, ἀπολίτιστος. Σήμερον χάρις τῇ Γαλλίᾳ μετέβαλεν ὅψιν καὶ ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς ἐδραιούται ἐκεῖ ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν. Τὸ Πόρτο-νόβο εἶνε ἡ πρωτεύουσα, ἐνθα διαμένει ὁ Βασιλεὺς, ἀριθμοῦσα 60,000 κατοίκους. Ἡ χώρα αὕτη κεῖται μεταξὺ τῆς Δαχομέης, τῆς Ἀθεόκουτα καὶ τῆς Ἀγγλικῆς ἀποικίας Λαγγός. Πρὸς βορρᾶν εἶνε εἰσέτι ἀνεξερευνήτος, ὑποθέτουσιν ὅμως ἐκεῖ εὐρισκόμενα τὰ ὄρη τοῦ Κόγκ, τὰ χωρίζοντα τὴν χώραν τοῦ Σουδάν. Ὁ πληθυσμὸς ὅλης τῆς Ἐπικρατείας ἀνέρχεται εἰς 450,000 ψυχάς.

Ὁ κ. Ἐδουάρδος Φοά, ὅστις ἐπεσκέφθη τὰ μέρη ταῦτα γράφει: ὅτι ὁ Τόφα ὁ ἄλλοτε αἰμοχαρὴς καὶ δεσποτικὸς μονάρχης τοῦ Πόρτο-Νόβο, ἐγένετο σήμερον, ἕνεκα τῆς μετὰ τῆς